

Remissvar SOU 2016:70 Ett starkt straffrättsligt skydd mot människohandel och annat utnyttjande av utsatta personer

Synpunkter från Roks, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige

Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejourer i Sverige, Roks, är en feministisk organisation vars uppgift det är att synliggöra och motverka mäns och killars våld mot kvinnor, tjejer och barn. Vårt mål är att bidra till en förbättring av kvinnors livsvillkor. Roks arbetar för att synliggöra sambanden mellan kön, makt och våld samt öka kunskapen och kompetensen i dessa frågor såväl inom som utom organisationen. För Roks innefattar mäns våld mot kvinnor utsatthet för fysisk och psykisk misshandel, pornografi, prostitution, sexuellt våld och trakasserier.

Roks ser att mäns våld kan drabba alla kvinnor, men också att kvinnors livsvillkor och livsrum kan variera beroende av etnicitet, social tillhörighet, ålder, sexualitet, funktionshinder och missbruk. Därför är det nödvändigt att belysa både de erfarenheter som skiljer och de som förenar kvinnor. Roks uppmärksammar att mäns våld mot kvinnor även drabbar barn som lever i våldets närhet. Vi vill därför synliggöra barnens situation och bidra till en förbättring av deras livsvillkor.

Kärnan i Roks verksamhet är stödet till lokala kvinno- och tjejourer i deras utveckling och arbete för kvinnor, tjejer och barn som är utsatta för mäns våld.

Sammanfattande synpunkter

Roks väljer att enbart svara och ha synpunkter när det gäller människohandel för sexuella ändamål. I inledningen redogörs för statistik från rapporten Eurostat från 2015 att offren för människohandeln utgjordes 80 procent av kvinnor och flickor och att många är barn. De rekryteras, transporteras och säljs för att utnyttjas i prostitution och på andra sätt, vilket kan antas bland annat vara framställande av pornografi och barnpornografi. Människohandel anses utgöra en av en mest vinstbringande formerna av internationell organiserad brottlighet och även den snabbast växande inkomstkällan för den organiserade brottsligheten enligt UNODC och Europol.

Det poängteras att förebyggandet och bekämpandet av människohandel är en högt prioriterad fråga i Sverige men att det är ett sammansatt problem. Det berör frågor som mänskliga rättigheter, jämställdhet, fattigdom, samt sociala, ekonomiska och politiska skillnader inom och mellan länder. Globaliseringen och kampen mot den organiserade brottsligheten tas också upp.

Roks anser att prostitution och pornografi och därmed människohandel för sexuella ändamål är en del av mäns våld mot kvinnor och är därför ett uttryck för könsmaktsordningen och patriarkala strukturer i samhället.

Människohandel är ett hänsynslöst och cyniskt utnyttjande av andra människor. Det är en kränkning av människovärdet och rätt att få bestämma över sitt liv och sin kropp.

Arbetet mot människohandel kan bedrivas med olika syften. Utredningens arbete har endast inriktats mot att säkerställa att det finns ett straffrättsligt skydd mot människohandel.

Ett av uppdragen i utredningen har varit att granska hur polis och åklagare utreder och i övrigt hantera ärenden om människohandel och att överväga åtgärder för att stärka kvaliteten och effektiviteten i brottsutredningarna och öka lagföringen av människohandelsbrott.

Utredningen har kommit fram till att fällande domar för människohandel inte bara är litet utan även alltför litet för att spegla verkligheten för denna typ av brottslighet i Sverige. Alltför få anmälningar leder till åtal och fällande dom. Även att mycket talar för att mörkertalet är stort.

En av anledningarna till problemet är att förundersökningar läggs ner på grund av brist på spanings- och utredningsresurser vid Polismyndigheten, att målsägande i flertalet fall inte vill eller har förmåga att medverka i rättsprocessen. Erfarenheten inom rättsväsendet av att hantera människohandelsmål har hittills varit begränsad. Med det antar vi att kunskapen om människohandels komplexitet är ofullständig.

Det är ett stort antal omständigheter som ska styrkas för fällande dom. Det ha framkommit att domstolarna i praktiken fortfarande har ställt krav på ett maktförhållande, utöver de övriga rekvisiten, för fällande dom. Bedömningen blir därför att syftet med lagändringen år 2010, inte har uppnåtts.

Övergripande synpunkter

Utredningen lyfter fram ett antal åtgärder som Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten bör förbättra för att få större framgång i det brottsbekämpande arbetet mot människohandel och att fler fällande domar ska kunna meddelas.

Roks delar utredningens förslag till åtgärder på alla punkter. Det behövs mer resurser och specialistkompetens inom de brottsbekämpande myndigheterna, för att kunna utreda och lagföra brotten. Roks vill speciellt påpeka vikten av att arbeta med att identifiera potentiella offer och reella offer för människohandel för sexuella ändamål genom samverkan med myndigheter och andra aktörer inom till exempel den ideella idébarna sfären. Det är också mycket viktigt att offer för dessa allvarliga brott ges skydd för att kunna medverka i rättsprocessen. De behöver även stöd och skydd i senare skede för att inte åter falla offer för människohandel. Deras medverkan är en förutsättning för att brottsligheten ska kunna lagföras och leda till fällande dom och därmed bekämpas.

Vi saknar dock en tydligare skrivning om obligatoriska utbildningar även för domare och nämndemän.

När det gäller förslagen om hur lagen ska tolkas ställer sig Roks bakom utredarens förslag ”För det första bör klarläggas att redan själva användandet av ett av de i bestämmelsen angivna otillbörliga medlen är tillräckligt i sig för att den därigenom möjliggjorda handelsåtgärden ska anses vara otillbörligt åstadkommen. Något krav på maktförhållande mellan gärningsmannen och brottsoffret ska således inte ställas vid tillämpningen av bestämmelsen.

För det andra bör straffansvar inträda redan om gärningsmannen haft likgiltighetsuppsåt till exploateringen (jfr avsiktsuppsåt som gäller i dag). Härigenom utvidgas det straffbara området till att omfatta samtliga uppsåtsformer, d.v.s. bl.a. sådana fall där gärningsmannen inser att det vid hans eller hennes handlande finns stor risk för framtida exploatering av offret och han eller hon förhåller sig likgiltig inför denna risk.”

Vi anser dock att när det gäller om brottsoffret samtyckt eller ej så håller vi med utredaren att det inte ska ha någon betydelse för hur brottet bedöms men Roks anser att det bör skrivas in som en egen paragraf i lagen då vi ser att domarna inte alltid tar den hänsynen i sina diskussioner i domarna.

Vi anser också att skyddet för de som varit eller är utsatta för människohandelsbrott bör få ett förstärkt skydd.

1. Längre reflektionsperiod om minst 6 månader så att det finns en bra möjlighet att påbörja ett rehabiliteringsarbete
2. Att vara utsatt för människohandel borde vara ett asylskäl.
3. Fler än bara åklagare ska kunna ansöka om tillfälliga uppehållstillstånd för brottsoffer utsatta för människohandel dvs det ska gå att söka TUT även om man inte medverkar i en polisutredning.
4. Stärkt stöd och hjälp till de som medverkar i polisutredningar
5. Oavsett om åklagaren åtalar för människohandel eller koppleri så ska brottsoffret få samma rätt till både målsägarbiträde och skadestånd.

I detta ärende har ordförande Zoxan Inci beslutat. Eva Westerholm har varit föredragande. I den slutliga handläggningen har också Wiveca Holst deltagit.

Stockholm den 2016-02-22

Zozan Inci
Ordförande Roks